



De timmerwinkel in AM 2

Ideeën over verlevendiging van het museum

Begin augustus, tijdens de inrichting van de tentoonstelling over het schildersambacht: terwijl een medewerker bezig is een aantal schotten af te werken met een synthetische lak, loopt een bezoeker van het Buitenmuseum de expositieruimte in, snuift diep en zegt: 'zo rook het vroeger in de werkplaats van mijn vader ook'.

Dit voorval illustreert het spanningsveld waarin de presentatie van het Buitenmuseum zich afspeelt.

Het Buitenmuseum is een reconstructie van de gebouwde en ingerichte omgeving in het voormalige Zuiderzeegebied, die tot doel heeft een beeld te geven van het dagelijks leven uit de periode rond 1900. Nu heeft bijna iedere bezoeker van het museum direct of indirect banden met dat nabije verleden. Als gevolg daarvan is het museum voor veel bezoekers niet alleen een bron van algemene historische kennis, maar ook een bron van herinneringen aan het persoonlijke verleden. Dat verschijnsel wordt mede veroorzaakt door het karakter van de museale opstelling.

Gewoonlijk wordt in musea de geschiedenis in feiten en jaartallen uiteengenomen en met behulp van voorwerpen, teksten en afbeeldingen overgedragen. In het Buitenmuseum is een totale historische omgeving gereconstrueerd, een decor, waarbij zo zorgvuldig mogelijk gebruik is gemaakt van verschillende historische bronnen, zoals kadastrale kaarten, archieven, foto's, vraaggesprekken, enzovoort.

Het is logisch dat bezoekers in een sfeervol décor alles wat zij aan indrukken opdoen in verband brengen met het verleden, zowel de voorwerpen die zij zien en betasten, als de geuren en geluiden die zij waarnemen. Het is bovendien te begrijpen dat het realistische karakter van het museum het geheugen van bezoekers prikkelt en hen ertoe brengt geuren, geluiden en beelden te associëren

met persoonlijke herinneringen. Men kan daaruit concluderen, dat het museum in zijn evocatieve opzet is geslaagd; de museale opstelling wekt de interesse van de bezoekers en spreekt hen aan. De persoonlijke geschiedenisbeleving, waartoe het Buitenmuseum uitnodigt, draagt echter het risico in zich van onjuiste associaties en interpretaties, zoals blijkt uit de opmerking van de bezoeker over de reuk van zijn herinnering. Daarmee zijn we beland bij het spanningsveld, waar in de aanhef van dit artikel over wordt gesproken: enerzijds de overdracht van historische gegevens en anderzijds het stimuleren van persoonlijke geschiedenisbeleving.

Bij de opbouw van het Buitenmuseum is men zich van dit spanningsveld bewust geweest en ook in de presentatie wordt er rekening mee gehouden. Het museum moet letterlijk en figuurlijk toegankelijk gemaakt worden. Letterlijk omdat jaarlijks grote stromen bezoekers ontvangen worden, waarvoor voorzieningen nodig zijn, bijvoorbeeld bordjes die de weg wijzen naar toiletten, horecagelegenheden en EHBO. Om een duidelijk onderscheid te maken met de historische bebouwing hebben bewegwijzering, folder, veerboten, kortom alle hedendaagse voorwaarden voor een openluchtmuseum, een moderne vorm gekregen.

In figuurlijke zin moet het museum ook toegankelijk gemaakt worden; de collectie spreekt immers niet voor zichzelf. Zij behoeft toelichting. Op de panden zijn daarom tekstbordjes aangebracht, die gegevens verschaffen over de geschiedenis van de panden en hun voormalige bewoners. Verder zijn er op het terrein enkele tentoonstellingen ingericht, die bepaalde onderwerpen nader belichten. Ook voor de inhoud en de vorm van deze toelichtingen geldt, dat zij in deze tijd worden gemaakt en als zodanig herkenbaar moeten zijn.

Na de opening van het Buitenmuseum is het zwaartepunt van de museale werkzaamheden verschoven van het bouwen naar het inrichten van de panden en het samenstellen van exposities. Daarvoor bestaan allerlei plannen. Sinds de opening kunnen de medewerkers de kritiek van de bezoekers betrekken in hun verdere planning. Uit de reacties bleek, dat bezoekers en pers het museum een lust voor het oog vonden, maar sommigen vonden het geheel te dood. Dit hangt samen met het feit, dat nog niet alle panden zijn ingericht. Door een tekort aan suppoosten was het bovendien niet mogelijk de ingerichte panden voortdurend voor de bezoekers open te stellen. Bij de vraag naar verlevendiging speelt waarschijnlijk ook het hierboven beschreven effect van de 'sfeervolle' opstelling een rol. De gebouwde en ingerichte omgeving prikkelt het voorstellingsvermogen over het vroegere leven van alledag. Door het beeld van de vroeg 20ste eeuwse bebouwing aan te vullen met persoonlijke herinneringen kan men zich gemakkelijk voorstellen, dat dit herbouwde verleden ook werkelijk zou herleven.

Bij het beantwoorden van de vraag naar verlevendiging treedt opnieuw het spanningsveld aan het licht, waarin de museale presentatie

Gordijnen in de filmzaal

Afgelopen seizoen klaagden enkele bezoekers over de slechte verstaanbaarheid van de film 'Streep door het verleden', die in de filmzaal van het Buitenmuseum werd vertoond. De slechte verstaanbaarheid werd voor een belangrijk deel veroorzaakt door de akoestiek van de zaal. Onlangs zijn gordijnen in de zaal opgehangen, die de situatie aanzienlijk hebben verbeterd.



De machinale houtwerkplaats van het museum

zich bevindt. Is het mogelijk het verleden te laten herleven? Binnen welke grenzen moet die verlevendiging blijven om historisch verantwoord te zijn?

In het allereerste ontwerp van het Buitenmuseum van circa 40 jaar geleden werd het idee geopperd het museum te bevolken met vissers en ambachtslieden. Al spoedig werd echter besloten, dat de huizen niet bewoond zouden worden. De huidige gezinssamenstelling en de moderne wooneisen, die daarmee samenhangen, verschillen te zeer van de vroegere woonomstandigheden. Hoe verrukt sommigen ook kunnen zijn bij het zien van de visserswoning, waar negen mensen in één kamer woonden en in twee bedsteden sliepen, deze woonwijze staat heel ver af van onze gestroomlijnde keukens, onze sanitaire voorzieningen en onze behoefte aan privacy. Bovendien is het leuk om in andermans huiskamer naar binnen te kijken, maar als de bewoner zelf aanwezig is, wordt het toch een beetje genant. De vraag naar verlevendiging van het Buitenmuseum is vaak meer gericht op het werken dan op het wonen; de smid aan zijn aambeeld, de visser met zijn vistuig, de bakker bij zijn oven. De vele ambachtenmarkten, die in de afgelopen jaren gehouden zijn, zullen zeker bijgedragen hebben aan deze wens.

Ambachtelijke activiteit in een museaal kader stuit echter op een aantal problemen. Het ambacht van de timmerman is daar een goed voorbeeld van. In een van de Amsterdamse loodsen in het Buitenmuseum is een timmerwinkel uit circa 1920 ingericht. De oorspronkelijke gereedschappen en machines waren nog te bemachtigen en timmerlieden, die in soortgelijke werkplaatsen zijn opgeleid, konden aanwijzingen geven voor de inrichting. Deze timmerlieden, voor zover zij nog in de praktijk werkzaam zijn, werken nu op een andere manier. In de loop van de tijd is hun vak veranderd, hoewel het niet uitgestorven is, zoals sommigen wel eens beweren. Een bewijs daarvan is de timmerman in het Zuiderzeemuseum, Cor Bakker, die met groot vakmanschap onder andere de betimmering van het interieur van de apotheek uit Hoorn heeft nagebouwd. Hij maakt daarbij gebruik van de moderne techniek. De machinale houtwerkplaats in het Zuiderzeemuseum ziet er dan ook heel anders uit dan de timmerwinkel in AM2, die bijvoorbeeld niet voldoet aan de huidige veiligheidsvoorschriften. Alleen daarom al zou deze werkplaats niet zo maar opnieuw in gebruik genomen kunnen worden. Afgezien van dit praktische bezwaar zou een demonstratie van het timmerambacht door een timmerman van deze tijd in een 60 jaar oude werkplaats tot een anachronisme kunnen leiden. Wanneer de demonstrator hedendaagse vaardigheden en technieken toepast, kan de schijn worden gewekt, dat het ambacht in 60 jaar gelijk is gebleven en geen ontwikkeling heeft doorgemaakt. Heden en verleden kunnen gemakkelijk met elkaar verward worden of erger nog, het lijkt alsof de tijd stil zou kunnen staan. Dat neemt niet weg, dat de verschillende beroepen, die in het Buitenmuseum vertegenwoordigd zijn, toegelicht moeten worden. De techniek, opleiding, het produkt, de sociale verhoudingen en niet in de laatste plaats de ontwikkeling in een bepaalde bedrijfstak, dit zijn

allemaal onderwerpen, die verder moeten worden uitgewerkt. Dat kan op allerlei manieren, maar de voorkeur gaat uit naar presentatievormen, die 'levendig' zijn. Met andere woorden: liever in een aanschouwelijke vorm dan in een tekst en een plaatje. Die aanschouwelijke vorm kan een audiovisueel programma zijn, maar ook iemand, die bepaalde werkzaamheden demonstreert en erover vertelt.

Deze vormen van verlevendiging zullen in het komende seizoen bij wijze van experiment worden toegepast. Het accent zal daarbij liggen op de maritiem gerichte activiteiten. Er is iemand aangenomen, die op het gebied van de visserij een aantal handelingen en technieken zal demonstreren, zoals netten breien, zeilen tanen en vis schoonmaken. Verder zullen in de schilderswinkel technieken als houten, marmeren en letterschilderen worden getoond. De drukpers achter de feestartikelenwinkel zal incidenteel in bedrijf worden gesteld. Daarnaast zal de aankleding van het terrein worden verlevendigd door onder andere het plaatsen van karren, het ophangen van netten en het grazen van schapen. Over de verlevendiging in de vorm van audio-visuele programma's kunt u elders in de nieuwsbrief meer lezen.

Behalve deze activiteiten, die een aanvulling van de museale presentatie betekenen, zullen er af en toe culturele activiteiten worden georganiseerd in de kapel, de muziektent en de filmzaal. Deze sluiten weliswaar niet direct aan op de collectie, maar doen geen afbreuk aan de sfeer van het museum; ze variëren van poppentheater en fanfare tot klassieke orgelconcerten.

Demonstraties, aankleding en culturele activiteiten zullen levende elementen introduceren in het museum, maar op zo'n manier, dat de historische werkelijkheid geen geweld wordt aangedaan.

GUSTA REICHWEIN

Foto rechts:
Timmerman Cor Bakker aan het werk
in de apotheek uit Hoorn

